Не беруся ані моралізувати, ані не думаю когось обзивати. Зрештою, загал наших читачок не скорий до реагування.

Говорю тільки про тих – "без матури".

Сьогодні, правда, нам дивно, просто незрозуміло, що колись могли селянина чи міщанина не вважати за людину.

Дивно, що так звана "блакитна кров" впродовж стількох десятків літ не втрачала свого ясного кольору.

Сьогодні остаточно признано, що кожна кров червона – з деякими "відтінками", очевидно.

Нові часи поставили нові критерії людської гідності. Певне, всі ми маємо більшу або меншу дозу демократизму й "любові до народу" в собі (чи є де вдячніше слово, як "народ"?) і хоч-не-хоч мусимо дещо більш вирозумілими бути від своїх предків щодо "ближніх". Та обставина ця зовсім не перешкоджає нам мати свої мірила "людського" в класах, групах чи окремих особах.

Так, якщо за часів Шевченка, скажімо, картою вступу в товариство була "блакитна кров", то за наших часів такою "перепусткою" є матура.

Помилявся б хтось, коли б думав, що матура в цьому випадку – це мірило освіченості чи інтелігенції. (Всі ті "з матурою" знають, скільки треба самоосвітою доповнити, щоб не соромитись за матуру). Це просто карта вступу. Ніхто не контролює занадто, наскільки ця карта є правдивою. Головне, щоб її мати.

Для мужчин куди гостріша контроля при "вступах" до товариств, ніж для жінок. Жінка може ще тут і там "перешварцуватись" без перепустки, а мужчині це майже не вдається.

Бо коли й перепустять його без карти вступу в товариство, то або будуть до нього надто ввічливі, або надто офіційні, так що той сам відчує, що "не туди попав" і, якщо має трохи почуття особистої гідності, заверне.

Я в своєму житті мала такий випадок: при якійсь нагоді познайомила я одну мою знайому з одним моїм знайомим, службовцем одної із наших інституцій.

Обоє знайшли відразу своє товариство інтересним так, що зустрічалися й поза мною.

Моя знайома була захоплена своїм новим знайомством: інтелігентний, начитаний, ніжний і т. п. і т. п.

Після якогось часу стрічає мене моя знайома й відразу з докорами до мене:

– Як ти могла так мене обдурити?

– Не розумію тебе, – кажу.

– Чому ти затаїла переді мною, що він без матури? Ти знала про це й не остерегла мене, щоб я не "афішувалася" прилюдно в його товаристві...

– Я думала, що ти сама пізнаєш, що людина ця "без матури", – відповіла я на оправдання.

– Власне, що не можна було пізнати, і ти повинна була мені сказати... але ти навмисне хотіла скомпрометувати мене.

Я запевнила її, що я так не думала, переказала моєму знайомому, щоб не "важився" до неї на вулиці приступати – і "гонори" врятовано.

Одне застереження: коли говорю про "товариство", то не маю на думці товариства "Просвіти", "Сокола" чи "Союзу українок".

Мене завсіди зворушує братерське відношення, яке панує між членами цих товариств без огляду на соціальні різниці членів.

Справді, "Союз українок", наприклад, зокрема "Секції молодих" не можуть почванитись великою фреквенцією ремісничої чи робітничої молоді, але це теж ніщо інше, як доказ "любові ближнього" зі сторони саме тих "з матурою".

Не можна "втягати" до секції і міщанок, бо ті напевно "зле чулися б у нашім товаристві". (Причини злого почування тих "без матури" в товаристві дівчат з "матурою" – це окрема тема).

Знаю тільки те, що декотрі з тих, що далися "втягнути", напевно добре чуються.

Ось приклад автентичний.

Батько за Австрії був ключником при в’язниці. За України теж. Коли настала Польща, добровільно зрікся свого становища. Це була причина, чому Ірина не скінчила семінарії, а мусила до "кравчині" піти. В секції "С. У." любили її за її миле, товариське поведення до тої міри, що всі з нею на "ти" були.

Одного разу Ірина шила в своєї товаришки по секції, дочки лікаря, "панни з матурою". Панна (назвім її Х.) розмовляла з Іриною приязно на "ти" доти, доки служниця не зголосила якогось пана, що прийшов до панни Х. у гості. Тоді панна Х. не знайомлячи Ірини з тим паном (товариський кодекс не зобов’язує знайомити гостей з кравчинею, що шиє "по домах"), звернулася до неї такими словами:

– Зачекайте з пробою, панно Ірино, бо я маю тепер гостя.

Мені не випадало надто розпитуватись у тієї дівчини про стан її душі в ту хвилину, але припускаю, що чулася "добре" і, напевно, ніколи не забуде того панні Х., що та з нею на сходинах секції і в себе в хаті, як ніхто не чув, хотіла на "ти" бути.

Одне тільки хотіла б я знати: коли така панянка говорить про "любов до народу", то кого вона має на думці і як уявляє вона собі цю любов?

1934